

Ірина Олександрівна Якимова,

кандидат психологічних наук,
провідний науковий співробітник відділу
інтелектуального розвитку обдарованої особистості
Інституту обдарованої дитини НАПН України,
м. Київ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5369-7230>

УДК: 37.04

DOI: [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2019-2\(73\)-57-63](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2019-2(73)-57-63)

**ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ
ОБДАРОВАНИХ ПЕРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Анотація.

У статті здійснено теоретичний аналіз наявних у сучасній науці підходів до вивчення проблеми соціально-психологічної адаптації до навчання в школі. Виокремлено одне з головних завдань учителів і психологів, які працюють з першокласниками в умовах Нової української школи в контексті успішної адаптації дітей у шкільному середовищі. Розглянуто ефективність соціально-психологічної адаптації в контексті наукової освіти. Визначено необхідність надання психологічної підтримки в процесі адаптації до навчання у школі обдарованим першокласникам. Запропоновано рекомендації щодо підвищення рівня адаптивності обдарованих першокласників і запобігання дезадаптації.

Ключові слова: *Нова українська школа; адаптація; соціально-психологічна адаптація; наукова освіта; біо-екологічна модель У. Бронфенбренера.*

Проблема адаптації людини знайшла широке відображення у працях учених усього світу. Загальні уявлення про адаптацію, її закономірності та фізіологічні механізми представлено в наукових дослідженнях А. Нальчаджян, О. Реан, А. Клінчу, Р. Дайсон, К. Парк, Д. Паркер та ін. Серед вітчизняних дослідників проблеми адаптації як форми соціальної діяльності особистості необхідно відзначити таких авторів: Т. Алексеєва, В. Острова, С. Харченко та ін. Загальні проблеми соціально-психологічної адаптації та формування і розвитку адаптивних особистісних характеристик знайшли відображення в наукових працях Б. Ананьєва, Л. Виготського, Ф. Березина, А. Фурмана та ін. Роль механізмів психофізіологічної регуляції в забезпеченні адаптаційних процесів вивчали Р. Басєвський, О. Кокун, Ф. Меерсон. Проблему адаптації першокласників до умов школи досліджували С. Северина, Т. Вовнянко, Н. Аміннінкова, Т. Вовнянко, Т. Фронь. Дослідженням особливостей адаптації обдарованих учнів початкової школи та вивченням значущості соціальної підтримки батьків і вчителів займалися Керрі-Енн Райт-Скотт, Адамс-Байєрс, К.М. Берман, Н.Г. Каррінгтон, Ф. Гарне та ін.

Значний інтерес науковців і практиків до питань розвитку обдарованої дитини залишається недостатньо розробленим у теоретичному і практичному аспектах, оскільки в суспільстві тривалий час

панувала думка, що обдарованість не є проблемою, а тому такі діти не потребують допомоги. Ця позиція є хибною, оскільки діти, які демонструють визначні здібності, у процесі розвитку зустрічаються зі значною кількістю проблем, пов'язаних з їхніми психологічними, особистісними, пізнавальними й емоційними характеристиками.

Відомо, що згідно з одним із рішень Всесвітньої організації охорони здоров'я, обдаровані діти входять до «групи ризику». Їм необхідно особливе виховання, відповідні індивідуальні навчальні програми, спеціально підготовлені вчителі, спеціалізовані класи та навчальні заклади [8, с. 23].

Метою статті є окреслення проблеми адаптації дітей молодшого шкільного віку, за допомогою встановлення особливості соціально-психологічної адаптації обдарованих першокласників в умовах Нової української школи.

Цілями статті є такі:

- окреслити проблему адаптації дітей молодшого шкільного віку;
- встановити особливості соціально-психологічної адаптації обдарованих першокласників в умовах Нової української школи;
- розглянути вплив наукової освіти на особливості соціально-психологічної адаптації обдарованих першокласників;

– ознайомити читачів з біоекологічною моделлю У. Бронфенбренера.

Почнемо розгляд запропонованої теми з того, що таке Нова українська школа (НУШ) і чим вона відрізняється від тієї школи, що була раніше. Згідно з визначенням Міністерства освіти і науки України, НУШ – це ключова реформа, яку здійснює МОН у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО). Головна мета реформи – створити школу, яка буде давати учням не лише знання (як це відбувається зараз), а й вміння застосовувати їх у житті, де буде приємно навчатися, де прислухаються до їхньої думки, навчають критично мислити, не боятися висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Разом з тим, батькам також подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння [7].

У цьому році розпочали навчання в першому класі шестирічки, які навчатимуться у початковій школі чотири роки. Період розвитку дитини від шести років є перехідним між дошкільним і молодшим шкільним віком. З приходом до школи змінюється провідна діяльність шестирічного учня. Усі види діяльності (гра, діяльність, творчість) підпорядковуються отриманню освітніх послуг, тому важливо, щоб у першому класі перехід від ігрової до освітньої діяльності відбувався поступово. Педагогічна діяльність з шестирічними дітьми передбачає обов'язкове врахування їхніх фізіологічних і психологічних особливостей, а з обдарованими першокласниками – вимагає ще більшої уваги й обізнаності вчителя щодо потенційних можливостей кожного учня.

Як відомо, зміна умов існування вимагає пристосування до них або, інакше кажучи, адаптації. Це відбувається, тому що новий досвід має вбудуватися в наявне уявлення про світ та себе в ньому. Ми погоджуємося з Ж. Поповою в тлумаченні поняття «адаптація». Автор підкреслює, що це відповідальний етап життя як учня, так і вчителів, батьків, адже саме в цей період шестирічний першокласник приймає й засвоює шкільні норми, у нього формуються інтерес до шкільного життя, віра у власні сили, відбувається дорослішання. Однак під час адаптації нерідко спостерігається негативна фізіологічна реакція дитячого організму на зміну звичного способу життя: «швидка втомлюваність, порушення сну й апетиту, збудливість, дратівливість. Ось чому вчителю потрібно встановити позитивний емоційний контакт із дітьми та їхніми батьками, створити найбільш сприятливі умови для психологічної та фізіологічної адаптації першокласників до шкільного життя» [9]. Педагогічна діяльність з шестирічними дітьми потребує обов'язкового врахування таких особливостей, як: слабкий розвиток вольової сфери; завищена самооцінка; прагнення в усьому бути першим; випробовування меж дозволеного тощо. Таким чином, зміст занять вступного курсу НУШ розроблено відповідно до фізичних і психологічних особливостей шестирічних дітей [9].

Так, С. Северина зазначає, що адаптацію визначають як процес пристосування до успішного функ-

ціонування в певному середовищі, а також як здатність до подальшого психологічного, особистісного, соціального розвитку. Діти 6–7 років переживають психологічну кризу, пов'язану із необхідністю адаптації. Зміни та варіювання часу і строків навчання в ЗЗСО відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту», диференціація й інтеграція освітніх систем призводять до перегляду вимог про готовність дітей шестирічного віку до навчання. Вступ дитини до ЗЗСО супроводжується зміною динамічного стереотипу, що сформувався в дошкільний період [11].

Механізми адаптації, які було вироблено в результаті еволюції людини, забезпечують можливість існування організму в мінливих умовах середовища. Поняття «шкільна адаптація» почали використовувати для опису певних труднощів, що виникають під час пристосування до шкільних умов. З цим поняттям пов'язують відхилення в освітній діяльності: труднощі в засвоєнні освітнього матеріалу, конфлікти з однокурсниками, неадекватна поведінка.

Психологічна адаптація – це процес мотивації адаптивної поведінки людини, взаємодії особистості із середовищем, адже дитина має враховувати особливості середовища й активно впливати на нього, щоб забезпечити задоволення основних її потреб і реалізацію значущих зв'язків [3].

Соціальна адаптація – це процес, за допомогою якого дитина або дитяча група досягають стану соціальної рівноваги; коли не переживають конфлікт із іншими людьми. Першокласник пристосовується до вимог соціальних груп, які його оточують (клас, родина тощо) [3, с. 128].

Більшість учених **соціально-психологічну** адаптацію визначають як пристосування людини до нових умов довкілля та його результат. Уміння адаптуватися за різних обставин характеризує процес становлення та розвитку особистості, її професійного зростання. У випадку її дезадаптації порушується не лише особистісно-професійний розвиток, а й знижуються психофізіологічні можливості організму, уможливаються розлади здоров'я [5, с. 33].

Проблема готовності дитини до школи сформувався ще декілька десятиліть тому. Довгий час вважалося, що критерієм готовності дитини до навчання є рівень її розумового розвитку. Так, Л. Виготський одним із перших сформував думку про те, що готовність до шкільного навчання залежить від рівня розвитку пізнавальних процесів [2].

Соціально-психологічна адаптація, на відміну від фізіологічної, є процесом активного пристосування, що відбувається автоматично. Відносини з середовищем, до якого необхідно пристосовуватися, є особливими. Тут не лише середовище впливає на людину, а й вона змінює соціально-психологічну ситуацію. Тому, адаптувати доводиться не лише дитину до класу, місця в ЗЗСО, вчителя, а й учителя до нових учнів. Зростання негативних тенденцій в адаптаційній сфері людини зумовлює, на думку А. Фурмана, «загострення її психологічної боротьби з оточенням, що актуа-

лізує процеси переживання та життєвий потенціал людини» [13, с. 56].

Пристосування дитини до школи відбувається не одразу. Це довготривалий процес, що вимагає суттєвого напруження з боку емоційно-вольової сфери дитини. Існують низка факторів, які допомагають або перешкоджають успішній адаптації. Одним із таких факторів є особливості розвитку психіки, характерні для цього вікового періоду. Зазначені особливості поглиблено вивчав і висвітлював у своїх працях Л. Віготський [2]. Його концепцію розвивали вітчизняні психологи Б. Ананьєв, Д. Ельконін, А. Леонтєв. Прояви поведінки шкільної дезадаптації та причини їх виникнення описують психологи Л. Славіна, В. Каган, А. Венгер, Є. Новікова.

Очевидно, що пізнавальний інтерес учня формується лише тоді, коли освітня діяльність успішна, а здібності оцінюють позитивно. Правильно організовані перші тижні перебування дитини у школі – одна з умов формування пізнавального мотиву молодшого учня. Ще однією умовою закріплення стійкого пізнавального інтересу є готовність до школи, адже успішність адаптації залежить від цієї готовності.

Одним із головних завдань учителів і психологів, які працюють у першому класі чотирирічної початкової школи, є створення умов для успішної адаптації дітей до шкільного життя.

Необхідно пам'ятати, що тривалість адаптаційного періоду у шестирічок збільшується з трьох місяців до півроку. Оптимальний адаптаційний період становить один–два місяці. Залежно від різних чинників рівень адаптації дітей до нових умов може бути різним: високим, нормальним і низьким. Отже, систематичне навчання дітей з шести років можливе, проте за умови його відповідної організації. Воно має базуватися на індивідуальному підході до кожної дитини, враховувати весь комплекс гігієнічних, психологічних і педагогічних умов, що необхідні для розвитку дітей цього віку [9].

Однак високі потенційні можливості обдарованої дитячої особистості не завжди вдається розвинути через непристосованість до умов навчання й дезадаптацію [4]. Обдаровані діти молодшого шкільного віку, у зв'язку з психічним і особистісним розвитком, виявляють виразне прагнення до більш значущого місця в житті, виконання нового виду діяльності, важливої не лише для них, а й для інших. Реалізуючи це прагнення, вони вступають у суперечність зі стилем власного життя, їх перестає задовольняти гра. Тому, на думку Г. Шихі, дошкільний вік може закінчитися кризою, яка буде проявлятися у втраті дитячої безпосередності, замкненості, штучній поведінці, деякі діти можуть стати важкокерованими, а часом – некерованими [14, с. 184].

Тому, здійснюючи психологічну адаптацію обдарованої дитини до навчання, необхідно враховувати відповідні характеристики цього періоду. По-перше, змінюється соціальна позиція дитини: з дошкільника вона стає учнем. З'являються нові складні обов'язки: виконувати домашні завдання; приходити вчасно до

освітнього закладу; бути уважним і дисциплінованим тощо. Вперше у своєму житті дитина стає членом суспільства з власними чітко визначеними обов'язками. По-друге, у дитини відбувається зміна провідної діяльності. До початку навчання діти зайняті переважно грою. З приходом до ЗЗСО вони починають опановувати освітню діяльність. Основна психологічна відмінність ігрової та освітньої діяльності полягає в тому, що перша є вільною, а друга – побудована на зусиллях дитини. Перехід дитини від ігрової діяльності до освітньої, зазначає Л. Савенок [10], здійснюється не з її волі, не природним для неї шляхом, а є «нав'язаним» їй зверху. По-третє, важливим чинником психологічної адаптації дитини до ЗЗСО є її соціальне оточення. Від відношення вчителя до дитини залежить її подальша успішність. Успішність процесу адаптації дитини залежить також від того, наскільки міцно вона змогла ствердити власну позицію серед однолітків. Активна та ініціативна дитина стає лідером, починає добре вчитися, тихий і податливий учень перетворюється на аутсайдера, вчиться без бажання або незадовільно. По-четверте, однією з гострих проблем є проблема заборони рухової активності ініціативної дитини і, навпаки [1].

Як ми вже зазначали, адаптацію визначають не лише як процес пристосування до успішного функціонування в певному середовищі, а й як здатність до подальшого психологічного, особистісного, соціального розвитку людини. Тому різнобічне дослідження адаптації обдарованих дітей до умов початкової школи передбачає виділення передумов, що зможуть забезпечити стабілізацію їхньої персональної пристосованості.

Розглянемо основні причини неуспішності в навчанні та проблем у поведінці обдарованих дітей, а саме:

- вплив соціально-економічних і національно-культурних умов;
- фізичні обмеження (порушення зору, слуху тощо, хвороби), недостатнє харчування. Разом з тим, серйозні фізичні дефекти можуть слугувати стимулом до вищих досягнень;
- емоційні та поведінкові проблеми;
- високий творчий потенціал;
- перфекціонізм;
- нерівномірність психологічного та соціального розвитку обдарованих дітей (дисинхронія) [12, с. 94–102].

Важливо розуміти, що для обдарованого першокласника засвоєння знань не має стати механічним процесом. Знання можна вважати засвоєними, якщо поняття та їх функціональні зв'язки стали здобутком учня. Головним завданням у професійній діяльності з обдарованими дітьми, на думку Н. Кульчицької-Ручки, має стати стимулювання їхньої активної пошукової діяльності та самостійності.

Головними умовами для виконання цього завдання є:
1) залучення дитини до освітнього процесу, що сприятиме підвищенню ефективного засвоєння знань, умінь та навичок;

- 2) стимулювання інтелектуальних зусиль дитини;
- 3) формування впевненості у власних силах;
- 4) виховання відповідної незалежності у поглядах дитини [6].

Обдарована дитина не зможе реалізувати власні здібності, якщо в неї сформувалася невпевненість, низька комунікативність і самооцінка. Лише соціально активна особистість зможе успішно оволодівати освітньо-виховними програмами, буде прагнути до самовдосконалення і саморозвитку.

На нашу думку, більш ефективно соціально-психологічна адаптація обдарованих першокласників буде здійснюватися за умов наукової освіти. Оскільки за умови грамотного впровадження наукової освіти в початковій школі адаптаційний бар'єр буде набагато легше подолати обдарованим дітям. Як ми вже зазначили, обдаровані діти вимагають більш ретельної уваги до себе вчителів. Це пов'язано з особливостями їх розвитку та соціалізації. Наукова освіта дасть змогу розкрити потенціал кожної обдарованої дитини, враховуючи її схильності, творчі здібності й особистісні характеристики.

Позитивний вплив на успішну адаптацію обдарованих учнів початкової школи буде мати дослідна діяльність, адже через безпосередній «живий» експеримент учні швидше зацікавляться новими знаннями і матимуть можливість краще засвоювати знання, адаптуючись до вимог НУШ.

Учитель, використовуючи знання з наукової освіти, зможе зробити перехід від умов дошкільного закладу освіти (ДЗО) до умов НУШ поступовим і менш травмувальним. Завдяки подоланню страху до освітньої діяльності в молодшому шкільному віці, обдаровані учні зможуть ефективно засвоювати нові знання, привносячи їх у стійку світоглядну систему завдяки науковій освіті.

Окремий інтерес представляє етичний стиль життя у рамках наукової освіти, що передбачає націленість на збереження ресурсів нашої планети. З огляду на те, що переважно обдаровані діти чутливо ставляться до питань етичної доцільності, відчуттю краси тощо, ознайомлення їх з етичним стилем життя розширить горизонти пізнання і дасть змогу виходити за межі звичного підходу до отримання знань.

Ефективною буде адаптація обдарованих учнів до умов НУШ завдяки використанню дослідницьких методів організації навчання та наявності відповідного стимульного матеріалу.

У цьому контексті необхідно звернути увагу на біоекологічну модель У. Бронфенбреннера. Зазначена модель використовується для ілюстрування системного зв'язку між соціально-психологічним комфортом обдарованої дитини та її оточенням, з особливим акцентом на підтримку з боку батьків і вчителів.

Згідно з дослідженням У. Бронфенбреннера (1992), персонально-контекстний дизайн повинен враховувати характеристики як особистості, так і навколишнього середовища. Попри те, що контекст є важливим для розуміння розвитку, особливості обда-

рованих дітей є не менш важливим фактором, що дає змогу запобігти сприйняттю дитини як «порожнього організму» [16, с. 189].

Згідно з аналізом літератури, на соціально-психологічний комфорт обдарованої дитини впливають внутрішні та зовнішні фактори, комплексно впливають на динамічні взаємозв'язки між обдарованою дитиною та підсистемами, частиною яких вона є.

Контекст або середовище, в якому перебуває людина, охоплює чотири взаємопов'язані системи. Мікро-, мезо-, екзо- і макросистеми, до яких належить індивід, У. Бронфенбреннер розглядав «як безліч вкладених структур, кожна в середині наступної, як набір російських матрьошок» [15, с. 3]. У дитини молодшого шкільного віку, можливості якої безпосередньо залежать від впливу дорослого, установки виникають у школі та вдома. Таким чином, роль батьків і вчителів є більш важливою, ніж фактори впливу з більш широкого контексту, серед яких освітній клімат школи та сприйняття обдарованих людей у суспільстві в цілому. Модель У. Бронфенбреннера зазнала критики Велеса-Агосто та ін. [19, с. 900–910] за включення поняття культури в макросистему. Велес-Агосто та ін. зазначають, що при розгляді соціокультурної теорії Л. Виготського та екокультурної теорії Вайснера стає зрозумілим, що головна роль належить впливу культури на повсякденні дії та розвиток конкретної людини та залежить від культурного середовища, у якому вона зростає та розвивається. Отже, культура може вважатися невід'ємною частиною мікросистеми, оскільки діти соціалізуються в повсякденній діяльності, взаємодіючи з культурними стандартами сучасного суспільства.

Так, У. Бронфенбреннер у подальших дослідженнях розглядає мікросистему як частину структури діяльності, ролей і міжособистісних відносин, у які дитина вступає в певному середовищі (вдома, у школі), з певними особливостями інших осіб, які мають темпераментальні, особистісні характеристики та системи світогляду. Він вважає, що, на відміну від впливу щоденних взаємодій з оточенням, саме батьки та вчителі мають рівнозначний визначальний вплив на розвиток дитини. Обопільність у взаємодії з дитиною сприяє когнітивному та соціальному розвитку, оскільки баланс сили зміщується з плином часу [16].

У статті не будемо заглиблюватися в результати дослідження У. Бронфенбреннера, а відзначимо лише те, що, на його думку, для обдарованої дитини факторами ризику є:

- неадекватне освітнє розміщення;
- відсутність взаємодії з інтелектуально розвиненими однолітками з подібними інтересами, здібностями та мотивацією;
- внутрішні асинхронії, а також гіперактивність і перезбудження.

Соціально-емоційне зростання обдарованих дітей є життєво важливим не лише для розвитку їх інтелектуальних здібностей, а й для знаходження шляхів використання цих здібностей [17].

Ефективним підходом до підтримки соціально-емоційних потреб обдарованих дітей буде зменшення факторів ризику, посилення захисних факторів (підтримка батьків і вчителів) та сприяння розвитку особистих якостей. Це підвищуватиме соціально-емоційний комфорт у взаємодії між обдарованими дітьми, їхніми сім'ями та суспільством.

Окрім того, як зазначають учні Австралійсько-го інституту охорони здоров'я та добробуту (2009), низький соціально-емоційний розвиток призводить до низької успішності, постійної фізичної агресії, проблем із психічним здоров'ям та антисоціальної поведінки. Тому необхідно заздалегідь використати необхідні заходи для попередження негативних наслідків, щоб зменшити необхідність втручання в розвиток обдарованих дітей на більш пізньому етапі. Отже, «можна простежити, що обдаровані діти, які зростають і виховуються у сім'ях та класах, де не визнають, не цінують їхні таланти і не винагороджують дитину за них, мають у майбутньому проблеми соціально-емоційного характеру. Проте, атмосфера турботи, орієнтація на міцність взаємин між членами сім'ї та навчання з необхідним рівнем уваги та винагороди призводить до позитивних зрушень у розвитку» [18, с. 112–121].

Таким чином, молодший шкільний вік є важливим періодом становлення особистості обдарованої дитини. ЗЗСО покликано продовжувати і збагачувати процес адаптації, розпочатий у сім'ї. Готовність дитини до ЗЗСО передбачає поєднання багатьох компонентів і залежно від того, як розвинений кожен із них, буде протікати процес адаптації до шкільного життя. Отже, для того, щоб допомогти обдарованій дитині почуватися комфортно в ЗЗСО, вивільнити в неї інтелектуальні, особистісні та фізичні ресурси для успішного навчання та повноцінного розвитку, вчителям і психологам необхідно працювати узгоджено, максимально заохочуючи дітей до отримання нових знань та враховувати індивідуальні особливості кожного учасника освітнього процесу.

У забезпеченні комфортності навчання значну роль відіграють батьки. Їхня здатність до підтримки, забезпечення соціально-психологічного комфорту вдома, доброзичливої та конструктивної взаємодії зі вчителями – гарант створення і розвитку позитивного емоційного фону відношень у новому соціальному просторі, де співпраця забезпечує зниження рівня тривожності в кожного суб'єкта педагогічного процесу. Це дасть змогу зробити період адаптації першокласників коротким, а її результати – високими.

Використані літературні джерела

1. *Битянова М.Р.* Работа психолога в начальной школе / М.Р. Битянова, Т.В. Азарова, Е.И. Афанасьева, Н.Л. Васильева. Москва : Совершенство, 1998. 298 с.
2. *Выготский Л.С.* Собрание сочинений: [в 6-ти т.]. Т. 4 : Детская психология / под ред. Д.Б. Эльконина. 1984. 433 с.
3. *Вовнянко Т.С.* Теоретичні засади адаптації шестирічних учнів до школи / Т.С. Вовнянко // Збірник матеріалів

Міжвузівського науково-практичного семінару. Чернівці : ЧДПУ імені Т.Г.Шевченка, 2008. 128 с.

4. *Гільбух Ю.З.* Розумово обдарована дитина / Ю.З. Гільбух // Психологія, діагностика, педагогіка. Київ : ВПОЛ, 1992. 212 с.
5. *Завалишина Д.Н.* Полисистемный подход к исследованию решения мыслительных задач / Д.Н. Завалишина // Психологический журнал. 1995. Т. 16. С. 32–41.
6. *Кульчицька-Ручка Н.Р.* Виховання толерантності як базової основи взаємодії учасників навчально-виховного процесу / Н.Р. Кульчицька-Ручка. 2018. URL: <http://elar.ippo.edu.te.ua:8080/bitstream/123456789/5057/1/%D0%9E%D0%BF%D0%B8%D1%81%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%83%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B8>.
7. Міністерство освіти і науки України «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.
8. *Пальчевський С.С.* Соціальна педагогіка : навч. посіб. для студ. ВНЗ / С.С. Пальчевський. Київ : Кондор, 2005. 560 с.
9. *Попова Ж.В.* Адаптаційний період та педагогічні особливості організації навчально-виховного процесу першокласників / Ж.В. Попова // Класна оцінка : Освітній портал. URL: <http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/adaptatsiini-period-ta-pedagogichni-osoblivosti-o.html>.
10. *Савенок Л.В.* Особливості діагностики адаптації обдарованих дітей до умов початкової школи / Л.В. Савенок // Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2013. № 7 (14). С. 53–56.
11. *Северина С.* Успішна адаптація як умова гармонійного розвитку особистості / С. Северина // Психолог. 2008. № 40. С. 21–24.
12. *Токарева Л.* Соціалізація і розвиток обдарованої дитини / Л. Токарева // Соціальна психологія. 2006. № 1. С. 94–102.
13. *Фурман А.В.* Психодіагностика особистісної адаптованості / А.В. Фурман. Тернопіль : Економічна думка, 2000. 197 с.
14. *Шихи Г.* Возрастные кризисы. Ступени личностного роста / Г. Шихи. Санкт-Петербург : Каскад, 2005. 436 с.
15. *Bronfenbrenner U.* The ecology of human development: Experiments by nature and design. Cambridge, MA: USA Harvard University Press. 1979. 3 p.
16. *Bronfenbrenner U.* Ecological systems theory / In R. Vasta (Ed.), Six theories of child development: Revised formulations and current issues. London : Jessica Kingsley Publishers, 1992. 189 p.
17. *Clark B.* Growing up gifted: Developing the potential of children at home and at school (7th ed.). Columbus, OH: Pearson, 2008.
18. *Mann R.L.* Effective teaching strategies for gifted learning-disabled students with spatial strengths // Journal of Secondary Gifted Education. 2006. No. 17. P. 112–121. doi:10.4219/jsge-2006-681.
19. *Vélez-Agosto N.M.* Bronfenbrenner's bioecological theory revision: Moving culture from the macro into the micro / N.M. Vélez-Agosto, J.G. Soto-Crespo, M. Vizcarrondo-Oppenheimer, S. VegaMolina, C. García Coll // Perspectives of Psychological Science. 2017. No. 12(5). P. 900–910.

References

1. Bytianova, M.R., Azarova, T.V., Afanas'eva, E.Y. & Vasylyeva, N.L. (1998). *Rabota psykholoha v nachal'noj shkole [The work of a psychologist in elementary school]*. Moscow: Sovershenstvo.
2. Vyhotskii, L.S. *Sobranie sochinenij* (1984). *Detskaia psykholohiya (Vols. 4) [Child psychology]*. El'konin, D.B. (Eds.). Moscow.
3. Vovnianko, T.S. (2008). Teoretychni zasady adaptatsii shestyrichnykh uchniv do shkoly [Theoretical principles of six-year students' adaptation to school]. *Zbirnyk materialiv Mizhuziv's'koho naukovno-praktychnoho seminaru – Collection of materials of the Interuniversity scientific and practical seminar*, 128. Chernihiv.
4. Hil'bukh, Yu.Z. (1992). Rozumovo obdarovana dytyna [A mentally gifted child]. *Psykholohiia, diahnozyka, pedahohika – Psychology, diagnostics, pedagogy*, 212. Kyiv.
5. Zavalishyna, D.N. (1995). Polysystemnyj podkhod k yslodovanyiu resheniya myslytel'nykh zadach [Polysystem approach to the study of solving mental problems]. *Psykholohicheskij zhurnal – Psychological journal*. Vols. 16, P. 32–41.
6. Kul'chyt's'ka-Ruchka, N.R. (2018). *Vykhovannia tolerantnosti iak bazovoi osnovy vzaiemodii uchasnykiv navchal'no-vykhovnoho protsesu [Raising tolerance as the basis for the interaction of participants in the educational process]*. Retrieved from <http://elar.ippe.edu.ua:8080/bitstream/123456789/5057/1/0%D0%9E%D0%BF%D0%B8%D1%81%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%83%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B8.docx>.
7. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy «Nova ukrains'ka shkola» [Ministry of Education and Science of Ukraine “New Ukrainian School”]. <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.
8. Pal'chevs'kyj, S.S. (2005). *Sotsial'na pedahohika [Social Pedagogy]*. Kyiv: Kondor.
9. Popova, Zh.V. Adaptatsijnyj period ta pedahohichni osoblyvosti orhanizatsii navchal'no-vykhovnoho protsesu pershoklasnykiv [Adaptation period and pedagogical peculiarities of the educational process organization of first-graders]. *Klasna otsinka Osvitnij portal*. Retrieved from <http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/adaptatsiini-period-ta-pedagogichni-osoblyvosti-o.html>.
10. Savenok, L.V. (2013). Osoblyvosti diahnozyky adaptatsii obdarovanykh ditej do umov pochatkovoї shkoly [Diagnostics features of the gifted children adaptation to the conditions of primary school]. *Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti – Education and development of gifted personality*. 7 (14), P. 53–56.
11. Severyna, S. (2008). Uspishna adaptatsiia iak umova harmonijnoho rozvytku osobystosti [Successful adaptation as a condition of harmonious personality development]. *Psykholoh – Psychologist*. 40, P. 21–24.
12. Tokarieva, L. (2006). Sotsializatsiia i rozvytok obdarovanoi dytyny [Socialization and development of a gifted child]. *Sotsial'na psykholohiia – Social Psychology*. 1, 94–102.
13. Furman, A.V. (2000). *Psykhodiahnozyka osobystisnoi adaptovanosti [Psychodiagnostics of Personality Adaptability]*. Ternopil: Ekonomichna dumka.
14. Shikhi, H. (2005). *Vozrastnye krizisy. Stupeni lichnostnogo rosta [Age crises. Steps of personality growth]*. St. Petersburg: Kaskad.
15. Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: USA Harvard University Press, 3.
16. Bronfenbrenner, U. (1992). Ecological systems theory. In R. Vasta (Ed.), *Six theories of child development: Revised formulations and current issues*. London: Jessica Kingsley Publishers, 189 p.
17. Clark, B. (2008). *Growing up gifted: Developing the potential of children at home and at school* (7th ed.). Columbus, OH: Pearson.
18. Mann, R.L. (2006). Effective teaching strategies for gifted learning-disabled students with spatial strengths. *Journal of Secondary Gifted Education*. 17, P. 112–121. doi:10.4219/jsg-2006-681.
19. Vélez-Agosto, N.M., Soto-Crespo, J.G., Vizcarrondo-Oppeneheimer, M., Vega Molina, S., & García Coll, C. (2017). Bronfenbrenner's bioecological theory revision: Moving culture from the macro into the micro. *Perspectives of Psychological Science*. 12(5), P. 900–910.

Yakymova Iryna. Peculiarities of Socio-Psychological Adaptation of Gifted First-Graders in the Conditions of the New Ukrainian School.

Summary.

The article gives a theoretical analysis of existing in modern science approaches to the problem of socio-psychological adaptation to school. The concept of school, psychological, social and socio-psychological adaptation is explained. One of the main tasks of teachers and psychologists working with the first-graders in the conditions of the New Ukrainian school is revealed in the context of successful adaptation of children to school life. Peculiarities of the gifted first-graders' adaptation to the learning process are considered. Main causes of problems with learning and misbehavior are named. The effectiveness of socio-psychological adaptation in the context of science education is also considered. The main task of effective collaboration with gifted children is determined, which should stimulate their active research activity and independence. The main conditions for this task are given. The positive impact of research activities on the successful adaptation of gifted first-graders is highlighted, because through «live» experiment students become more interested in new knowledge and are able to better master this knowledge in adapting to the requirements of the New Ukrainian school. The risk factors in the process of gifted first-graders' adaptation are also considered. This theoretical overview aims to explore the socio-psychological comfort of primary school children as the child is not only stepping from the confines of his or her family into the educational environment but is also forming friendships and peer relationships. The necessity of provision psychological support for the process of gifted first-graders' adaptation to studying at school is determined. Some recommendations for improving the level of adaptability of gifted first-graders and maladaptation prevention are proposed.

Key words: *New Ukrainian school; adaptation; socio-psychological adaptation; science education; U. Bronfenbrenner's bioecological model.*

Якимова І.А. **Особенности социально-психологической адаптации одаренных первоклассников в условиях Новой украинской школы.**

Аннотация.

В статье приведен теоретический анализ существующих в современной науке подходов к изучению проблемы социально-психологической адаптации к школе. Обозначена одна из основных задач преподавателей и психологов, работающих с первоклассниками в

условиях Новой украинской школы в контексте успешной адаптации детей к школьной жизни. Рассмотрена эффективность социально-психологической адаптации в контексте научного образования. Определена необходимость оказания психологической поддержки в процессе адаптации к обучению в школе одаренным первоклассникам. Предложены рекомендации по повышению уровня адаптивности одаренных первоклассников и предотвращения дезадаптации.

Ключевые слова: *Новая украинская школа; адаптация; социально-психологическая адаптация; научное образование; биоэкологическая модель У. Бронфенбреннера.*

Стаття надійшла до редколегії 22 квітня 2019 року

